

RUT
Rutkö sundutņi, Jöjöhö
Walakņangö Buk jaņgö 8
Zöm-asa-asari

Aiwi kembu yengö nalöņe Israel yengö malmalņini mihi öngöwa hetanņguk. Uruņini melenņetka oyaenņkoyaenņ malgetnöņ, miangö andöņe silekmalek malgetka heta heta sohoiga lömböt uruņe simbisembel malget. Mala miangö andöņe uruņini melenņet. Mewö mewö hala malget. Rutnöņ nalö miangöreņ luaikö könani kundelök. Moab anbi yaņgön Israel aiwia meyök. Aiwi mianņön komuiga Rutnöņ irannņi Israel anbi yaņguk pöndanņ öroröņ jöhöwa Israelkö Anutuņi törörök qekötahöwa malök. Mewö mala kantriņi Moab mosota Israel uruņe kamba teteköņe apņi mutukņangö tinitosolomurupņi yengö sutņineyök aiwi dölökņi kun miwikņaiwa meyök. Yetkö gulinarökņiri kunöņ kiņ Deiwidkö amböņi halök. Deiwid yaņgön Israel yengö kiņini qetbuņani öngöņgöņi malök. Deiwidkö gulinarökņi kun mihi Jisös. Rutnöņ yambu 1110-1100 bifo Kraist malök.

Aiwi kembu buk miangö sundutņi mienöņ malmalkö könani miewö kundelget: Anbazipnöņ Anutu andö qegetka nalö miangöreņ kahasililiņ köndenņmöndenņ ketanņan qakņine öngöget. Rutkö sundutņan köna miewö kundelja: Kian anbi yaņgön uruņi Israelkö Anutuköreņ melenņda mötnarip könagesönöņ toroqeiga kötümötuetnöņ qakņe öngöiga oyaenņkoyaenņ halök.

Buk muyanğö bahönji bohonji 3 miŋgi muewö:

- 1) Naominön Rutkuk Betlehem liliŋgöyöwöt. 1.1-22
- 2) Rutnön Boazkuk aitonğöyöwöt. 2.1–3.18
- 3) Boaznön Rut mihi anömña meyök. 4.1-22

Elimelek hala saiwaurupji yengön Moab anget.

¹ Walahok Israel uruŋe kiŋ kun qahö maliga aiwi kembu yengön könagesö galim köl engiwa malget. Nalö miangören bödi hikñaiwa balön patpat söp köla ahöyök. Bödi nalö miangören Juda aiwi kunön anömñi hala nahönweitñi engangita taonñini Betlehem mosota kantri qetñi Moab miangören anda dum tatatñini möhamgöwa kiana malget. ² Aiwi qetñi Elimelek, anömñi qetñi Naomi hala nahönweitñiri qetñiri Malon hala Kilion. Balönini qetñi Efrata. Yengön taonñini Betlehem mosota Moab balönön anda miangören malget.*

³ Miangören malgetka Naomikö apñi Elimeleknön komuyök. Komuiga Naominön anbi malöya hala nahönweitñe malget. ⁴ Nahönweitñi yetkön mala qariwa Moabkö anbi weit qetñiri Orpa hala Rut † ⁴ muewö malget: Tamar, Rahab, Rut hala Batseba. Mat 1,3-6 etkömeyöwöt. Etkömeyöwötka toroqemba Moab balönön yambu 10:gö söp mala kutket. ⁵ Mala kuta nahönweitñi weit Malon ‡ hala Kilion yetkön mewöyök

---

* **1:2:** Efrata mihi balön Betlehem liliköwa ahözawi, miangö qetñi. Rut 4:11; Jen 35:19; 1 Sml 16:18; Mai 5:2 † **1:3:** Rut keu miangö könaji mihi 'ala-ala'. Jisöskö ambösakonurupñi yengö sutñine anbi ‡ **1:5:** Malon keu miangö könaji mihi 'osumeret aiwi'

komuyöwöt. Komuyöwötka namönñiri Naomi yangön apmeröñi qahö nanñök malök. Mewö.

Naomi hala Rut yetkөн Betlehem lilingöyöwöt.

⁶ Naominöñ nanñök Moab kantrinöñ mala nalö kunöñ buzup keu muewö zöget mörök: ‘Kembunöñ könagesöñi baukөm engiwa Israel mianğoreñ numbu nene ölip miwikñaim engimamja.’ Mewö möta Moab mosota Israel balöñe lilingöwa anmamğöra mem mözözөm hali iranweitñi yetkuk wahötket. ⁷ Wahöta köhöм balöñ malöhi, mihi mosota Juda balöñnөñ lilingöwa anmamğöra haliga iranweitñi yetkuk mohotñe könanöñ anget.

⁸ Könanöñ andaga Naominöñ iranweitñi muewö etkezöyök: “Anbiweit, etkөн mönө lilingöwa namөнweitñiri yetkö köhömnөñ anda malmawöt. Etkөн nöngө apmerөni komugeri hala ni nengöra ölipñanök ala hal nengiwa malöwötka Kembunöñ mönө mianğö söp likepñi melenđa ölipñanök hal komum etkiiga malme. ⁹ Kembunöñ ölip köna meiga injiri aiwi kunduk etkөmimba malmal tatatñiri yetkö köhömnөñ miwikñaiwa urusösöngai qakñe malmawöt.” Mewö zөmba numbuñiri etköhötim neyöknөñ, yetkөн amburereñ hala silata sahörөwöt.

¹⁰ Sahöta muewö zöyöwöt: “Qahöwi! Niri mönө gowuk lilingöwa göhö könagesө kiripki yengöreñ anbin.”

¹¹ Mewö zöyöwötka melenđa muewö etkezöyök: “O iranweitni, mönө nöpakөra noñguk kambitkö halzawöt? Nöngөн kunduk merө nahөнweit membiga qariyöwötka etkөmembawörak me?”

Mewö römöngöwawörak ewö, mianjön qahö söpköza. Qahöpmahöp! Mönö dölmuhu lilingöwa anmawöt. ¹² Ni anbi namönñi halzalaŋgöra aiwi kunjan qahö nömima. O iranweitni, etkön mönö lilingöwa köhömjire anöwöt. Ni kunduk aiwi memangö römöngöwa erap sunjem aiwi kunguk ahöwa köriguk hala nahönweitni etkömembilenjak ewö, tondup mihi lömböriza.

¹³ Merö mietkön qariyöwötka apweitjira etkimangö mamböta malmawörak me qahöpto? Yetköra hala aiwi memekö könanjiri jöhöm anjuwa nalö köripñi sutñi mihi mönö in malmawötkuk. Miñgi qahö söpköza. O iranweitni, mewö qahö. Kembunöñ birinji börañda qeköm niñgiiga apnan komuiga miangöra malmalninan lömböriiga nöñgön etköra wösöjinjinñi mötzal.”

¹⁴ Mewö zöiga dumñe kunduk silata sahöröwöt. Sahöröwöt teköiga Orpanöñ iranñangö yaizözökñi zömba numbuñi yöhötim nemba eleñda köhömjere anök. Orpanöñ anökñöñ, Rutnöñ kapañ köla sele köpañe mösölatiyök. ¹⁵ Mewö mösölatiiga Naominöñ miewö ezöyök: “Mötnöñ, kasungan anja. Yanjön nanñi bemñi hala nanñi anbazip kiripñi yengöreñ anja. Gi mönö mewöñanök eleñda köhömjere anöñ.”

¹⁶ *Mewö zöyökñöñ, Rutnöñ tondup miewö meleñnök: “Ni gi gomosotmamgö de kapañ köla zöman. Ölip zönöñga gowuk anbit. Gi denike denike anmani, nöñgön mönö mewöyök gowuk miangöreñ anmam. Gi denike denike malmani, nöñgön mönö mewöyök miangöreñ malmam.

* **1:16:** Rut 2.11-12; 2 Kin 2.2-6

Göhö anbazip kiripki miŋgi mönö nöŋgö anbazip kiripna halgetka göhöreŋ Anutu mihi mönö nöŋgöreŋ Anutuya hali malmam.

¹⁷ Gi denikeaŋgöreŋ komumani, nöŋgön mönö mewöyök miaŋgöreŋ mohok komumbi löm köl niŋgimeköra mötzal. Keu mihi miewö zöm köhöimam: Komup mohotnöŋ mönö mendeŋ netkima. Iwai mörötŋi kunöŋ mendeŋ netkima ewö, Kembunöŋ ölip miaŋgö likepŋi meleŋniga nöŋgö qakne öŋgöma.”

¹⁸ Mewö zömba yaŋguk anmamgö köhöikŋanök kapaŋ köliga ekta möt qitiwa miaŋgö keuŋi kunduk qahö zöyöknöŋ,

¹⁹ mohotŋamŋire anda mala Betlehem taonöŋ kauröwöt. Kauröwötka taongö anbazip patpat yengön i etkekta sösöŋgai ketanŋi möta tokoget. Anbi yengön qeta Naomikö yaizözökŋi miewö zöget: “Hei! I halakŋa Naomiya me denöwö? Oe oe oe!”

²⁰ Mewö zögetka Naominöŋ miewö zöyök: “Nöŋgö qetni Naomi miŋgi in de qetme. Ni urusösöŋgai anbia qahö. Anutu kukosum Touŋan mönö kondot niŋgiiga urukombuk möta malzal. Miaŋgöra nöŋgö qetni Mara qetketka söpköma. § ²¹ Nöŋgöreŋ iwai kombunŋi ahöiga mutuk taon muhu mosota analnöŋ, erap Kembunöŋ naŋgiriga biribörak lilingöwa omaŋe kazal. Kembu kukosum Touŋan keuni kewöta mem kirehöm niŋgiiga köŋjiliŋ qakŋe malzal. Miaŋgöra qetni Naomi mihi in de qetme.” Mewö.

---

§ 1:20: Qet weit mihi Hibru keu könaŋiranŋuk. Naomi urusösöŋgai. Mara urukombuk.

²² Naomi hala iranji Rut, Moab anbi mianjon Moab mosota Betlehem taonon kayowori, nalö miangoren anbazipnon konahiwa padikö alanj bali minji nupjine koholget.

2

Rutnön Boazkö nupnön bali qendañök.

¹ Naomikö apji Elimelekö isik uruñe tinitosolomni aiwi qetbunajanjuk kun qetji Boaz malök.

² *Nalö kunon Moab anbi Rut yanjon iranji Naomikö miewö ezöyök: “Ölip zöm tekönonga nongon nup kunon anda anbazip bali ipji kohola iriremönji mosoramjei, mihi qendañda tokomam. Ni ölip aiwi kungö jeñe eksihim miwikñaiwiga ‘Onj!’ zöiga ölip yanjö andöñe anda mihi tokomam.” Mewö zöiga Naominon zöyök: “O böratni, ölip anman.”

³ Mewö zöiga mosota nup kun dahoren nuwa, mihi qahö mötaga tondup lañ anda kinda bali koholgetka yengö andöñine anda ipji mohok mohok qeqelanlañ heta ahögeri, mihi qendañda qendañda anök. Nup körine anöhi, mihi Boaz, iranji Elimelekö isiknöhök kun yanören nuwa ahöyök.

⁴ Yanjon dölmuhu Betlehemök kauta nup anbazipni engeikta yaizözökñini miewö zöyök: “Bönjön! Kembunon enguk malma.” Mewö zöiga melenja miewö qetket: “Kembunon mönö kötuatköm gihima.”

⁵ Mewö qetketka Boaznon nup galimni miewö qesiyök: “Anbi mihi dahön?”

---

* **2:2:** Lew 19.9-10; Dut 24.19

⁶ Mewö qesiiga miewö melenök: “Anbi mihi köriwengöra. I Naomiguk Moab kantrinöhök kayöwöt. ⁷ Yangön söjan hömandiñe kamba qesim niñgiiga ölip zömbiga nup anbazip yengö könanjine engohorata bali ipñi qendañda tokoza. Nup pöndañ memba malzawa döldimuhu koumnöñ endu anda luhut memba tatza.”

⁸ Mewö meleniga Boaznöñ Rutköra miewö zöyök: “Böratni mötnöñ, nöngön keu goroya kun gihimam: Gi nup muhu de mosota tosatñi yengö nupñine qahö anda bali memba tokoman. Mönö nöngö welenqeçe anbiurupni yenguk mohotñe muyangöreñ qendañda malman. ⁹ Ni nup aiwiorupnan gömisiriwekuköra songo halzal. Nup denike denike anda padi koholmei, gi mönö mianğö jegalim hala yengö andöñine anda anbi yenguk malman. Ougangö mötman ewö, welenqeçe yengön ou köworañgenöñ huzei, ölip mianğöreñ anda ou neman.”

¹⁰ Mewö zöiga Rutnöñ mihi möta balöñnöñ gewa bangöwa Boazköra miewö zöyök: “Ni denöwököra kian mala tondup göhö jege halkomukomu miwikñaiwiga mewö köyan köl niñgizan?”

¹¹ Mewö zöiga miewö melenök: “Nöngön göhö ambamemegañgö sundutñi mihi körek zögetka mötzal. Göhön apkan komuiga irangi ölip galim köla mala kutnöñ. Göhön namönmamgi hala hikñaihikñai kantrigi mihi mosota anbazip walak qahö möt nenginöñi, nengö sutñine kamba malzan. ¹² Göhön saiwaurupki ölipñi hal enginöñga Anutu Israel nengö Kembuninan mönö mianğö töwañi gihima. Kuruknöñ ginginñan meröurupñi kölközizip hal engimamjawı, mianğö

söp göhön Anutukö aumņe malmamgöra muhu kanöj.”

¹³ Mewö zöiga Rutnöj miewö melenök: “Ketajanni, ni göhö nup meme anbiurupki yengö söp qahöpnöj, göhön tondup ölipņi hal niņgizan. Göhön keu nuņgunöņa seleni pösatza.” Mewö melenök.

¹⁴ Numbu nene nalöņan kaiga Boaznöj Rutköra miewö zöyök: “Ölip muhu kamba bered muņgu memba kasaknöj kundumgöwa neman.” Mewö haliga nup anbazip yenguk tariga Boaznöj bali ohomqitiqitiņi mihi waņgiyök. Mihi waņgiiga neiga tomeņi juliga nene tosatņi mosota tarök.

¹⁵ Tata wahöta anda toroqemba bali ipņi qendaņniga Boaznöj nup aiwiurupņi miewö zöm qitim engiyök: “Yaņgön bali ipņi mihi böran mienģö sutņine mianģöreņ mewöyök qendaņda tokoma ewö, iņini mönö keu töhöreņ de zöm waņgime. ¹⁶ Mewö qahöpnöj, bali ipņi tosatņi mihi böranņineyök mewöyök höröwa halget heriga kamba nanņaņgöra mem tokoma. Iņini i de zöm waņgime.”

¹⁷ Mewö zöm qitim engiiga Rutnöj bali ipņi qendaņda tokoi öņģöiga hölņi hala kamböņi mendeņ etkimangö sapak keriaņguknöj humba qöröreņgöwa gösiiga hölņi gösö karömbötkö söp (36 lita) haliga köhöm siņsiņgöwa kayök. ¹⁸ Mewö haliga bali hölņi mihi memba taonöj liliņgöwa kamba dawik qendaņda malöhi, mihi iranņi kundel waņgiyök. Mianģö andöņe nene söpņe namba tosatņi mosoröhi, mihi mewöyök ujeta waņgiyök.

¹⁹ Mihi waņgiiga miewö qesim waņgiyök: “Gi

erap denike anda bali qendaᅇda memba malzan? Dahö nup uruᅇe nup memba malzan? Aiwi galim köl gihizawi, Anutunöᅇ mönö i kötuetköm waᅇgima.” Mewö zöiga dahö nupnöᅇ nup memba malöhi, yaᅇgö sundutᅇi Naomiköra zömba muewö zöyök: “Ni erap aiwi kunguk nup memba malzali, yaᅇgö qetᅇi mihi Boaz.”

²⁰ *Mewö zöiga Naomikö elemᅇi heriga muewö zöi mörök: “Kembunöᅇ mönö Boaz kötuetköm waᅇgima. Kembunöᅇ hal komum nengimangö keu jöhöyöhi, miangö söp mönö pöndaᅇ apmeröurupnan komugeri hala nini erap muhu malzini, nengöra halkomukomuᅇi qahö jöhöwa malza.” Toroqemba keu muewö zöyök: “Aiwi mihi nanini tinitosolomnina hala isikninaᅇgö sohopenᅇi meme aiwia. Mianᅇgöra yaᅇgön mönö ölip galim köl nengima.”

²¹ Mewö zöi möta Moab anbi Rutnöᅇ muewö zöyök: “Keu kun toroqeba muewö zöi mötzal: ‘Gi mönö nöᅇgö nup meme anbazip yenguk nömtik malnöᅇga nöᅇgöreᅇ bali patpat mihi kohol teköme.’”

²² Mewö zöiga Naominöᅇ muewö zöyök: “O böratni, mihi ölip. Gi tosatᅇi yengö nup köriᅇine anöᅇga silik kirekᅇi hal gihiwekuk. Mianᅇgöra gi ölip Boazkö nup meme anbi yenguk anda nup memba malman.” ²³ Mewö zöiga Rutnöᅇ Boazkö nup meme anbi yengö kösutᅇine nömtik mala hölᅇi qendaᅇda tokowa maliga bali hala wit mietkö koholkohol nalöᅇjiran teköyök. Teköiga toroqemba iranᅇi Naomiguk malöwöt. Mewö.

---

* **2:20:** Lew 25.25

3

Rut hala Boaz yetkön bali nupnönj aitonjöyöwöt.

¹ Nalö tosatnji teköiga Naominönj iranji Rutkö miewö zöyök: “O bōratni, ni ölip aiwi kun batökōwa miwikñaiwiga galim köl gihiiga yanguk sösöngai qakñe köhömgı nangöhök tatman. ² Gi nup meme anbi yanguk mösölatıwa malnönjı, yengö galımñini Boaznönj mönö nanini tinitosolomnina halza. Mötnönj, yangön erap sun gem baliqege sombemnönj gewa bali hölnji hala kambönjı mendenj etkimangöra sapak kerıñanguknönj humba qörörengöwa kewötma.

³ Mıangöra gi mönö dölmuhu ou ariwa selegi kelök umköhöwakñanguknönj miriwa opo sirigi löngöta baliqege sombemnönj geman. Emu gemanönj, mutuk tıkep malnönnga numbu nenenji hala ougisipñi nem darıga mıangö andöñe ölip yangö jene hikñainönnga geikma. ⁴ Gawöngö möta heta denike höl köla ahömawi, mönö mıñgi ekta mıangöreñ anman. Kölközızip gıhimapköra qesımani, mıangö kaisöpsöpñi mönö miewö halman: Gi yangö qöhöröñe anda köñañe göröken esu kitipñi menönj wahörıga gewa ahöman. Mewö ahönönnga miwikñaim gihiwa denöwö halmani, mihi gezöiga mötman.”

⁵ İrannan mewö zöiga Rutnönj miewö melenök: “Keu patpat zözani, nönğön mihi ölip hal datmam.”

⁶ Mewö melen da baliqege sombemnönj gewa irannan zöm qıtım wañgiyöhanğö söwök miewö hal teköyök: ⁷ Boaznönj sun gem numbu nenenji hala ougisipñi nem dari kip selenji mem kolıhiiga wahöta bali kirip kungö görañe gewa gawön

ahöyök. Mianğörej ahöiga Rutnöñ ölöñ zañ qemba anda kōnañe göröken esu kitipñi mei wahöriga mianğörej gewa ahöyök. ⁸ Ahöiga sunğem hōmbiwiñe iwai kungōra outupñe tiiga imbiñi möta elenða anbi kun kōnañe ahöyöhi, mihi miwikñaiwa ekta hauruyök.

⁹ Hauruwa qesim wañgiyök: “Gi dahön?” Qesim wañgiiga miewö melenök: “O ketanəmni, ni Rut, göhö welenqeçe anbia. Göhön nangi isikanğö sohopñi meme aiwia halzan. Mianğöra Juda engö ambamemenini wuatangöwa ni ölip galim köl niñgiwa esugan turum niñgiman.”

¹⁰ Mewö melenniga miewö zöyök: “O bōratni, Kembunöñ mönō kötuetkōm gihima. Gi ölip aiwi wanapñi me pomñi sukinapñinañguk yengö andōñine anbanaknōñ, mewö qahö halzan. Gi walahok isikurupni ölip nañgöm enğiwa malnōña erap mihi onğita silik ölip sorokñi halzan. ¹¹ O bōratni, gi mönō torok de hala bōñjōñ malman. Gi anbi ölip sorokñi halzani, miñgi taongö anbazip körekñan ölip mötze. Mianğöra gi ikö me waikö qesim niñgimani, nōñgön mihi ölip hal teköm gi-himam. ¹² *Ni göhö tinitosolomgi hala galim köl gihimamañgö söp halzal. Keu miñgi hōñapnōñ, aiwi kunōñ nōñgö isiknañgö sohopñi meme aiwi bohonñi halza. Nōñgön yañgö qerembeni miyök malzal. ¹³ Mewökōra ölip sunğem muhu miewö ahōman. Sohop meme aiwi bohonñan uran bohongi memamgö zōmbawak ewö, mihi ölipnōñ, bohongi memamgö qahö mötma ewö, nōñgön ölip bohongi memam. Keu mihi jöhöwa Kembukö qetñe

---

* **3:12:** Rut 2.20

jöjöpaŋ keunöŋ zöm köhöizal. Mianğöra ölip bönjöŋ ahönöŋga söŋan halma.”

¹⁴ Boaznöŋ mewö zömba anbi kunöŋ baliqege sombemnöŋ yaŋğöreŋ heröhi, kunŋan mihi mötpakuköra mörök. Mianğöra Rutnöŋ Boazkö könaŋe heta ahöyöknöŋ, waŋgeraŋ suluiga nalö mianğöreŋok kunŋan i qahö ek qitiiga ölöŋ anmapköra wahörök.

¹⁵ Wahöriŋa Boaznöŋ mewö zöyök: “Mönö malukugi selegeyök meköwa merereŋğöwa memba kinöŋ.” Mewö zöiga meköwa memba kiniga bali kötŋi 25 kilogramğö söp kewöta mokoi geyök. Geiga memba köbibihwa Rutkö hawötŋe haliga haŋguwa liliŋöwa taonöŋ anök.

¹⁶ Rutnöŋ mewö taonöŋ anda iranŋaŋğöreŋ aŋgoriŋa mewö qesiyök: “O böratni, denöwö mala kazan?” Mewö qesiiga Boaznöŋ yaŋğö iwai patpat halöhi, mianğö sundutŋi zöi mörök.

¹⁷ Möriŋa mewö toroqemba zöyök: “‘Gi iran-ğaŋğöreŋ biribörak de anman,’ zömba bali muŋgu niŋgiza.”

¹⁸ Mewö zöiga Naominöŋ mewö zöyök: “O böratni, aiwi mianjön erap in luhut qahö memapnöŋ, keugi galim köla maliga mihi mindiŋğöget teköiga mianğö andöŋe ölip tata luhut mema. Mianğöra gi mönö ösöŋ mamböta tata keugi denöwö zögetka hikŋaimawi, mihi mötman.” Mewö.

4

Boaznöŋ Rut anöŋŋa meyök.

¹ Boaznöŋ taongö kiripo naŋguŋe anda qen-ja-rök sombemnöŋ heta tarök. Tariŋa isikŋaŋğö sohop meme aiwiköra keu zöyöhi, yaŋjön kamba

oŋgitmamgö haliga yaŋgöra miewö qerök: “O alani, gi ölip muhu kamba heta tatman.” Mewö qeriga kamba miangören heta tarök. ² Tariga Boaznöŋ taonöhok jötŋe meme aiwi 10 engömiiga kagetka tatmeköra zöiga mohotŋe heta tatket.

³ Tattetka Boaznöŋ isikŋaŋgö sohop meme aiwiköra miewö zöyök: “Nalö miewöŋe Naominöŋ Moab kantri mosota lilingöwa kayöhi, yaŋgön datnini Elimelekören balöŋ kitipŋi mihi bohonŋi memeköra halza. ⁴ Miangöra nöŋgön miewö römöngözal: Göhöŋ keu mihi mötmangöra göhöra zözal. Göhöŋ isikniraŋgö sohop meme aiwia halnöŋga nöŋgön göhö qerembengi halzal. Sohop meme aiwi mörötŋi kun qahö malja. Miangöra göhöŋ mihi bohonŋi memangöra kuŋgum gihizal. Göhöŋ miŋgi bohonŋi memamgö sihimŋi mötman ewö, mihi ölip bohonŋi memanöŋ, mihi tököman ewö, ölip mihi mewöyök zönöŋga mötmam. Mihi ölip aiwi muhu tatzei, yeŋgö jeŋine zöman. Mihi könagesö kiripnaŋgö jötŋe meme muŋgu yeŋgö jeŋine zöman.” Boaznöŋ mewö zöiga aiwi alaŋan miewö zöyök: “Nöŋgön mihi ölip bohonŋi memam.”

⁵ Mewö zöiga Boaznöŋ zöyök: “Göhöŋ Naomikören balöŋ köriŋi miŋgi söŋgöronŋi memani, nalö miangören mönö Moab anbi Rut, aiwi komuyöhaŋgö malöŋi miŋgi mohok bohonŋi meman. Mewö hala aiwi komuyöhaŋgö qetŋan mönö birisamot balöŋ miangören ahömapköra mihi galim köla malman.”

⁶ Mewö zöiga sohop meme aiwi bohonŋan miewö meleŋnök: “Mewö haliga nöŋgön mihi bohonŋi memamgö osizal. Rutnöŋ nani

nahönböratni yenguk mohotje birisamotni mendengetka mohot mohot yengön balöŋ kitipŋi merömerö miyök buŋa qem anġuwekuk. Nöŋgön mewö halmamgö osizal. Mianġöra göhön ölip mihi söŋgöroŋi menöŋga nangi buŋaya halma.” Mewö melenök.

⁷ *Walahok Israel uruŋe kunŋan balöŋ iwai bohonŋi meiga buŋaŋi haliga mianġö keuŋan köhöimapköra yengön silik miewö hala malget: Keu zöm teköwa jöjöhö halget teköiga yetköreŋök kunöŋ köna esuŋi qeköwa alaŋi waŋgizapma. Israel yengön iwai bohonŋi memekö keuŋan teköyöhi, mihi silik mewö mianöŋ kundelzema.

⁸ Mianġöra aiwi mianöŋ Boazköra miewö zöyök: “Göhön mihi ölip söŋgöroŋi menöŋga buŋagi halma.” Mewö zömba köna esuŋi qeköwa Boaz waŋgiyök. ⁹ Mihi waŋgiiga Boaznöŋ jötŋe meme aiwi hala könagösö patpat yengöra miewö engezöyök: “Nöŋgön Elimelek, Kilion hala Malon yengöreŋ iwai patpat miŋgi Naomiköreŋök söŋgöroŋi mezal. Inini mihi erap jeqawa suluwa ölip naŋgöwa zömeaŋgö söp halze.

¹⁰ *Nöŋgön Moab anbi Rut, Malongöreŋ malöya i mewöŋanök bohonŋi membi nöŋgö anöмна halma. Mewö hala aiwi komuyöhaŋgö qetŋan birisamot balöŋ mianġöreŋ ahömapköra mihi galim köla malmam. Qetŋan mewö qahö ayapkömapnöŋ, gulinarökurupŋan Elimelekö qetŋi ölum enguwakuköra mihi ölip taon ofiskö buknöŋ ahöm öŋgöma. Inini mihi erap jeqawa suluwa ölip naŋgöwa zömeaŋgö söp halze.”

* **4:7:** Dut 25.9   * **4:10:** Dut 25.5-6

11 *Boaznöŋ mewö zöiga jötŋe meme aiwi hala könagesö taongö kiripo nanŋuŋe sombemnöŋ tatkeri, yengön körek miewö zöget: “Nini mihi jeqawa suluwa nanŋöwin. Kembunöŋ ölip anömgi göhö köhömgē kamawi, i kötuetköm waŋgiiga yaŋgön Reizöl hala Lea yetkö söp halma. Yetköŋ Jeikobkö nahönböraturupŋi kombunŋi engömeyöwötka Israel könagesöninan hikŋaiyök. Göhöŋ ölip Efrata balöŋnöŋ jötŋe meme aiwi pomŋi hala Betlehem taonöŋ qetbunŋaŋguk malman. 12 *Kembunöŋ anbi malö ramikŋi mianŋöreŋök gulinarök gihimawi, göhöreŋ könagesö yengön mönö Juda hala Tamar yetkö nahönŋiri Perez yaŋgö saiwakö söp hala malme.” Mewö.

Boazkö gulinarökurupŋi yengö qet areŋ

13 Mewö hala Boaznöŋ Rut waŋgita köhömgē anda anömŋa meiga Kembunöŋ kötuetköm waŋgiiga köri hala nahönŋa meyök. 14 Nahönŋa meiga anbi yengön Naomiköra miewö zöget: “Nini Kambu möpöseizin. Yaŋgön erap isikaŋgö sohop meme aiwia gihizawa yaŋgön ölip galim köl gihiwa malma. Merö mianöŋ mönö Israel uruŋe qetbunŋaŋguk halma.

15 Göhö irangan jöpaköm gihimamja. Göhö nahönurupki 7 malweak ewö, yaŋgön mönö i patpat engonŋita bauköm gihiwa malök. Yaŋgön erap isiga gihiiga yaŋgön mönö malmalgi kölönaiwa uruöliwam qem gihiwa malma. Könaŋgep anbi namönŋi halnöŋga yaŋgön ölip galim köl gihiiga

* 4:11: Jen 29.31   * 4:12: Jen 38.27-30

malman.” ¹⁶ Mewö zögetka Naominöŋ merö mihi memba dohongöwa galim köl waŋgiwa malök.

¹⁷ Anbi kösutŋe malgeri, yengön miewö zöget: “Naomiköreŋök isi nahönŋa hikŋaiza.” Mewö zömba qetŋi Obed qetket. Obedkö nahönŋi Jesi, isiŋi kiŋ Deiwid.

¹⁸ Qet areŋ muhu mei Perezköreŋök könahiwa kinda Deiwidköreŋ öngöza: Perezkö nahönŋi Hezron, ¹⁹ Hezrongö nahönŋi Ram. Ramgö nahönŋi Aminadab. ²⁰ Aminadabkö nahönŋi Nason. Nasongö nahönŋi Salmon. ²¹ Salmongö nahönŋi Boaz. Boazkö nahönŋi Obed. ²² Obedkö nahönŋi Jesi. Jesikö nahönŋi kiŋ Deiwid. Mewö.

Burum-Mindik Bible
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Somba-Siawari language of Papua New Guinea,
also called the Burum Mindik language.
Sampela hap Buk Baibel long tokples Burum Mindik
long Niugini

Copyright © 1992, 2002 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Burum-Mindik or Somba-Siawari (Somba-Siawari or Burum-Mindik)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-11-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

c0871260-68cc-5a50-953f-52200e105d1e